תורה אור

אלא מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו אף אני מקום הניחו לי אבותי להתגדר בו, מכאן לתלמיד חכם שאמר דבר הלכה שאין מזיחין אותו ואמרי לה אין מניחין אותו ואמרי לה אין מזחיחין אותו. מאן דאמר מזיחין כדכתיב °ולא יזח החשן ומאן דאמר אין מניחין דכתיב °כי לא יזנח לעולם ה' ומאן דאמר מזחיחין *דתנן משרבו זחוחי הלב רבו מחלוקות בישראל מתקיף לה *יהודה בריה דר' שמעון בן פזי ומי איכא למאן דאמר דבית שאן לאו מארץ ישראל היא והכתיב °ולא הוריש מנשה את בית שאן ואת בנותיה ואת תענך ואת בנותיה? אישתמיטתיה הא דאמר ר' שמעון בן אליקים משום ר' אלעזר בן פדת שאמר משום ר' אלעזר בן שמוע *הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל *וקסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית. אמר ליה ר' ירמיה לרבי זירא והא ר' מאיר עלה בעלמא הוא דאכיל? אמר ליה מאגודה אכליה *ותנן ירק הנאגד משיאגד ודלמא לאו אדעתיה? *השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן צדיקים עצמן לא כל שכן! ודלמא עישר עליהם ממקום אחר? *לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף ודלמא נתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחר? אמר ליה *חזי מאן גברא רבה קמסהיד עליה. מאי בהמתן של צדיקים? *דרבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויין פגע ביה בגינאי נהרא אמר ליה גינאי חלוק לי מימך ואעבור בך, אמר ליה אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה, אני ודאי עושה, אמר ליה אם אי אתה חולק גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם, חלק ליה, הוה ההוא גברא דהוה דארי חיטי לפיסחא אמר ליה חלוק ליה נמי להאי דבמצוה עסיק, חלק ליה, הוה ההוא טייעא דלווה בהדייהו אמר ליה חלוק ליה נמי להאי דלא לימא כך עושים לבני לויה, חלק ליה, אמר רב יוסף כמה נפיש גברא ממשה ושתין רבוון דאילו התם חד זימנא והכא תלתא זימנין, ודלמא הכא נמי חדא זימנא? אלא כמשה ושתין רבוון, אקלע להההוא אושפיזא רמו ליה שערי לחמריה, לא אכל, חבטינהו

שמות כח · תהלים · איכה ג · שופטים א

מקום הניחו · כשיבאו בניו אחריו אם לא ימצאו מה לתקן במה יגדל שמם: **להתגדר** · להתגדל: **מכאן** · שראינו שקבל רבי עדות זו ולמד הימנה אע"פ שדבר תימה הוא שהרי מעולם היו נוהגין בו איסור למדנו שאין מזיחין תלמיד חכם האומר דבר הלכה א] חידוש לאמר לא שמעת · **אין מזיחין** אין מבדילין אותו משמועתו לאמר חזור בך: **מזניחין**. ב] משקלים את דבריו: **מזחיחין** · לומר גאותך גרמה לך שלא הטית אוזן לשמוע דבר כהלכתו מפני רבך לישנא אחרינא מגביהין ומסלקין אותו מדבריו: **זחוחי** · לשון גבוהי הלב שלא דקדק מפני רבו כל צרכו וסמכו על לבם: (א) ג] **הוריש וגו'** · אלא הניחום לשם עובד ושבים ביניהם: **אשתמיטתיה** · ליהודה בריה דר"ש בן פזי: **הרבה כרכים כבשו עולי מצרים** · וקדשום בקדושת הארץ ולא כבשום עולי בבל לקדשם בשניה ולכך לא כבשום דקסברי הואיל והותרו אותו דקדושה ראשונה בטלה דכי קדשה יהושע לשעתה קדשה ולא לעתיד לבא ד] כשגלו בימי נבוכדנצר ולא רצו להחזיר קדושתה כדי שיהא מותר לחרוש ולזרוע שם בשביעית שאין נוהגת בחולה לארץ ויסמכו עליהן עניים ליטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני ובית שאן מהן היתה ואותן שקדשו הן לא בטלו בחורבן שני כדאמרינן ביבמות בהערל (דף פב:) והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה ירושה ראשונה ושניה יש להם שבטלה ירושה ראשונה ונקראת שניה ירושה אבל ירושה שלישית אין להם שהשניה לא פסקה הלכך בימי רבי נהגו איסור בארץ: **עלה בעלמא** · דאכילת עראי היא ושריא בארץ: **מאגודה** ה] **אכליה** · דמשנאגד אסור לאכול עראי: **הנאגד** · שדרכו לאוגדו: **משיאגד** · הוקבע למעשר ואסור באכילת עראי: **לאו אדעתיה** · שכח ר' מאיר ולא עשרו ולעולם סבירא ליה דבעי עשורי: **ממקום אחר** · שמא הוי ליה ירק טבול בביתו ואמר הרי הוא מעשר על אגודה זו: **לתרום שלא מן המוקף** · מן ו] המחובר וסמוך לו כגון אין מקיפין שתי חביות (ב"ב דף נב:) וכמו מקפת וקורא לה שם (נדה דף עא:) לשון מקריב ומגיען זה לזה ואסור לחבר להפריש ממה שאין לפניו על מה שלפניו דשמא אותו שהוא סומך עליו אינו בעין שנאבד או נרקב ונמצא שאין אומר כלום ואוכל טבלים: **נתן עיניו בצד זה** · לקרות לו שם מעשר על צד שני ואכל מצד שני: **חזי מאן גברא רבה אסהיד עליה** · ראה כמה אדם גדול העיד עליו דהיינו רבי יהושע הואיל ובא להעיד על זאת יפה כוון ודקדק בדבר אל נכון: **גינאי** · שם הנהר: **רצון קוני** · כל הנחלים הולכים אל הים בגזירת המלך: **ספק עושה** · שמא לא יתנו לך בפדיון: **דבמצוה עסיק** · דכתיב (שמות יב) ושמרתם את המצות דמתחלת טחינה והרקדה בעיא שימור לשם מצה: **דלווה בהדייהו** · נתחבר עמם בדרך: **טייעא** · סוחר ערבי: **כך עושין** · בתמיה: **לבני לויה** · לבני חבורה שמניחן והולך: **דלמא ה"נ חדא זימנא** · אלא מתחילה היה שלא יחזרו המים ויטפו השנים והיה מדבר עליהם שימתין להם הנהר: **כמשה ושתין רבוון** · שנחלק להן ים סוף:

כשיש דירק בחולה לארץ אינו נוהג בו לא מעשר ולא תרומה ובשאר פירות נוהגת תרומה גדולה אבל לא מעשר אבל דגן תירוש ויצהר חייבין לגמרי בין בתרומה בין במעשר והכי איתא התם אמר ר' יוחנן רבותינו שבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות עד שבאו הרובים ובטלום מאן ניהו הרובים תרגמוניא א"ר זעירא רב יהודה בשם שמואל אומר חלת חוצה לארץ ותרומת חוצה לארץ אוכל והולך ואחר כך מפריש ר' אבא בשם רבי שמואל אמר לא תנו אלא לתרומת דגן תירוש ויצהר ומשמע דקאי אר' יוחנן דאמר דבגולה היו מפרישין תרומות (ג) ז] ואתא רבי אבא לאשמועינן דדוקא בדגן תירוש ויצהר היו מפרישין תרומות ומעשרות ולאו דוקא נקט תרומה דהוא הדין מעשר אבל שאר פירות לא תנו לענין מעשר אלא לתרומה גדולה כמו שמפרש רבי שילא בשם ר"ש אח"כ ר' שילא בשם ר"ש אמר לא תנו אלא לתרומה גדולה אבל לירקות אפילו לתרומה גדולה לא תנו דתני איסי בשם רבי עקיבא מעשרות לירק מדבריהם פירות שאין להם אסמכתא מן הפסוק כמו שיש לשאר פירות דאסמכו רבנן אקרא ולפי זה לא קשיא מידי מהך דשמעתין דרבי מאיר אכל עלה של ירק וההיא דמסכת ע"ז דאכל פירי דלא מעשרן בשאר פירות קאמר שהורמה מהן תרומה גדולה אבל לא מעשר ובברכות (דף ט·) לא גרסינן ירק דבלוף איירי ולאו ירק הוא ול"ג נמי מעשר אלא הני מילי גבי לוף דכל שאר פירות אינו נוהג מעשר אלא תרומה וכן הוא בספרים מדויקים והא דירושלמי דקאמר שבאו הרובין ובטלום סמכינן עכשיו שאין אנו מפרישין תרומות ומעשרות ור"ת מפרש דאין השדות חשובות כמו שלנו לפי שנוטלין מהן מס ולפי זה בימיהם לא היו מפרישין אלא מנהגו דלא יהבי טסקא דאיכא דלא יהבי כדאמר בהמקבל (ב"מ קי·) ארעא דלית לה כרגא וטסקא מאי ועוד יש לפרש שמא הרחוקים מארץ ישראל כמוט לא תקנו חכמים ועוד יש מפרשים שכמא בירושלמי דהא דקאמר דמכזיב ולהלן פטור מן הדמאי לאו דוקא דמאי אלא אף מן הודאי והאי סמכינן :

אלא מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו · תימה דלא משני הכי בפרק במה בהמה (שבת דף נו:) דדרשינן ואת הבמות אשר על פני ירושלים אשר בנה שלמה (מלכים ב כג) כו' אפשר בא אסא כו' אלא מקיש ראשונים לאחרונים מה אחרונים לא עשו ותלה בהן אף כו' ואמאי לא משני דמקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו כדמשני הכא ויש לומר דבשלמא הכא גבי נחש הנחושת לפי שנעשה על פי הדבור טעו בו הראשונים והיו סבורים שהיה אסור לבערן אלא התם במה היו טועין שלא לבער אותן הבמות :

ודילמא נתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחר · ח] וא"ת דתנן בפרק במה מדליקין (שבת דף לד·) ספק חשכה מעשרין את הדמאי הא ודאי חשכה לא אמאי כיון דאפשר ע"י נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר אם כן יהא מותר להפריש בשבת כדמוכח בפרק טבל (שם דף קמא:) דתנן רבי יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה ופריך בגמרא (שם דף קמב·) והא מתקן הוא ומשני הא מני רבי שמעון בן אלעזר היא דאמר נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר והכי לא חשיב תקון בשבת כשמעלה ויש לומר דשאני מדומע שכבר היה נתקן אבל תחלתו של טבל לא שרי על ידי דאפשר ליתן עיניו בצד זה ולאכול בצד אחר·[וע"ע תוספות גיטין לא· ובמנחות נה· ובבכורות נג· ד"ה במחשבה]:

אמר ליה אתה הולך לעשות רצון קונך כו' · שמא שר של ים השיב לו כך אי נמי רבי פנחס היה מחשב בלבו שלכך היה מניח מלחלוק לו וכענין זה צריך לפרש בפרק קמא דמסכת ע"ז (דף יז·) גבי רבי אליעזר בן דורדייא דאמר שמים בקשו עלי רחמים :

הא

א) מלה דצ"ל לא מחזר שום חבר שבעולם לתרום שלא מן המוקף אלא ודאי דלא היה תורם אלא משלפניו והיכי אכל העלה אלא ודאי שמותר וכו' ·

סוטה מו: [וכה איתא] דתניא
[בכתובות ס: מכל רבי יהודה בריה דר"ש בן פזי]

חגיגה ג:
שבת: מגילה י: ערכין לב: תמורה כא: זבחים ס: קז: מכות יט: שבועות טז.

מעשרות פ"א מ"ה
[יבמות פב: כתובות כח: גיטין ז. עי' כז: ו.]

[עירובין נ: וש"נ]

[ברכות נ:]

* זכינו של ר' פנחס בן יאיר ממשיך עד סוף ע"מ ב

רבינו גרשום

אסרים שאני עתיד להתיר · מזיחין לשון נסות משרבו וזחוי הלב שלא חזרו תלמודן כל צורכן (הלב) ולא דקדקו בפני רבן כל צורכן רבו מחלוקות בישראל ואחד אוסר ואחד מתיר אחד מטהר ואחד מטמא : הכתי' לא הוריש מנשה את בית שאן ואת בנותיה כלומר לכרח לא הוריש יושבי העיר אבל היו להם למס עובד: ולא קידשום עולי בבל וקא סברי קדושה ראשונה וכו' קדושה ראשונה שקידשה יהושע קידשה לשעתה כלומר במקדש ראשון ולא קידשה במקדש שני והניחום שלא קידשום בפעם שניה כשעלו מבבל שלא יהו לא בכלל מעשר ולא בכלל שביעית שיחרשו ויזרעו בשביעית שיסמכו עניים עליהם בשביעית ובית שאן נמי לא כבשוה עולי בבל דמשום הכי לא היתה חייבת לא במעשר ולא בשביעי' ולפיכך אכל ר' מאיר עלה של ירק בלא מעשר: ודילמא ממקום אחר עשר ליה · כלומר שהוא היה במדינה [אחרת] ונתן עשור לשם להתיר עלה זו שבמדינה זו : לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף · כלומר א) לא נחשדו אותו שום אדם שבעולם דהוא הוה תורם אלא משלפניו ומשום הכי אכל עלה · אלא תדע שמותר היה לאכול בלא מעשר · ודילמא נתן עיניו בצד זה ואכל וכו' כלומר מאגודה עצמו נתן מעשר שהוא אכל בצד זה ותתן מעשר מצד אחר · חזי מאן גברא אסהיד עליה שלא נתן מעשר על הכל · אני הולך לעשות כלומר אני הולך כמה שגזר עלי הב"ה דכתיב כל הנחלים וכו' דלא לימא כך עושים לבני לויה כשבא למברא הוא עבר ואותו שלוה זה לא עברו: ממשה רבינו ושיתין ריבוואן כלומר שחלק להן הב"ה היינו שהיו ישראל ששים רבוא שש מאות אלף רגלי אלו ששים רבוא · נקרינהו

לד א ב ג מיי' פ"א מהלכות תרומות הלכה ה :

לה ד מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ט :

נושא
ת"ח האומר דבר תימה יש להתייחס אליו ולא לבטלו מיד

◆

שיטה מקובצת

א] ת"ח האומר דבר הלכה של חדוש : ב] משקצים את דבריו · נ"ב נ"א משקפין : ג] מה"ד ולא הוריש תנ' אלא הניחום לשם עובד וישבו ביניהן : ד] ולא לעתיד לבא כשיגלו בימי נבוכדנאצר: ה] מאגודה אכילת דמשנאגד אסור למיכליה אכילת עראי : ו] לתרום שלא מן המוקף . מן שאינו סמוך לו : ז] דבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות ואתא ר' אבא : ח] וא"ת דתנן בפ' במה מדליקין' נ"ב עי' תוס' מנחות דף נה ע"א ובבכורות דף נג ע"א:

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ולא סורים: (ב) תוס' ד"ה (כעמוד הקודם) והסיר כי מפרישין תרומות ומעשרות וכו':